

Kotavuopio Tarja

Varhaiskasvatuksen opettaja yhteiskunnallisena vaikuttajana 1800-luvulta nykypäivään

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2022

Tässä tutkielmassa tutkin varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallisen vaikuttajan roolia, ja sen muutosta 1800-luvulta nykypäivään. Tutkielman tarkoitus on nostaa esille varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista tehtävää varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Tämän avulla pyrin välillisesti vaikuttamaan varhaiskasvatuksen arvostukseen, josta nykyään puhutaan paljon esimerkiksi eri sosiaalisen median kanavissa. Sen sijaan varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksessa ei käsitellä riittävästi yhteiskunnallisia näkökulmia, vaikka se voisi olla yksi mahdollinen polku varhaiskasvatuksen merkityksen ymmärtämiseen ja alalla pysymiseen. Tutkielma on toteutettu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin hyödyntäen sekä kotimaisia, että kansainvälisiä lähteitä. Lähteitä olen etsinyt laajalla vuosiluku skaalalla, mutta pyrkinyt tuomaan ne esille nykypäivän valossa.

Varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallinen rooli yhteiskunnan osana on muuttunut yhteiskunnallisten muutosten kautta. Varhaiskasvatus alkoi muodostumaan 1800-luvulla, ja vähitellen 1900-luvun sota-ajan aiheuttama työntekijäpula, ja yliopistokoulutuksen alkaminen on muokannut varhaiskasvatuksen opettajien roolia. Nykyään varhaiskasvatus on erilaisten muutosten ristipaineessa, ja vaarana on ajatus “pedagogiikasta kaikkien vastuualueena”.

Varhaiskasvatuksen opettajalla voi nähdä työnsä kautta olevan erilaisia yhteiskunnallisia tehtäviä ja vastuita, joiden kautta hänen yhteiskunnallisen vaikuttajansa rooli rakentuu. Kaikissa tehtävissä kuitenkin nousee esille moniammatillisen työyhteisön rikkaus varhaiskasvatuksen opettajan työlle. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatu, ja laatuun vaikuttaa muun muassa varhaiskasvatuksen työolot. Tutkimustulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksessa moniammatillisissa työyhteisöissä työnkuvat ovat epäselvät. Tulosten pohjalta ehdotankin, että varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisten tehtävien vastuun jakaminen voisi selkiyttää epäselviä työnkuvia. Varhaiskasvatuksen opettaja on yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka yhdessä moniammatillisen tiiminsä kanssa toteuttaa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisia tehtäviä.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen historia, yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Teoreettinen viitekehys.....	5
2.1. Varhaiskasvatus.....	6
2.1.1. Varhaiskasvatuksen opettaja	8
2.2. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus	10
3. Tutkielman toteutus.....	11
3.1. Tutkielman lähtökohdat ja tutkimuskysymykset.....	11
3.2. Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	12
4. Tutkielman tulokset	13
4.1. Varhaiskasvatuksen opettajan roolin historiallinen kaari	14
4.1.1 Varhaiskasvatuksen opettajan roolin muotoutuminen 1800-luvulla	14
4.1.2 Varhaiskasvatuksen opettajan rooli 1900-luvulla	15
4.1.3. 2000-luvun varhaiskasvatuksen myllerrys varhaiskasvatuksen opettajan roolissa	17
4.2. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset tehtävät varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta	19
5. Tulosten koonti: varhaiskasvatuksen opettaja yhteiskunnallisena vaikuttajana	26
6. Pohdinta	30
7. Lähteet	32

1. Johdanto

”Varhaiskasvatuksen opettaja on yhteiskunnallinen vaikuttaja”, mainitaan varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettisissä ohjeissa (Pesonen, 2020), ja se herätti minut pohtimaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden merkitystä käytännössä varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tässä tutkielmassa käsittelemkin varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallisen vaikuttajan roolia, ja sen muutosta 1800-luvulta nykypäivään. Tämän tutkielman tarkoitus on nostaa esille varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista tehtävää varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta, ja sitä kautta vaikuttaa välillisesti varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliseen arvostukseen. Keskustelu varhaiskasvatuksen työoloista on yhä enemmissä määrin nostanut päätänsä esiin sosiaalisen median kanavissa. Esimerkiksi Instagramissa 2021 perustettu tili *Varhaiskasvatuksen kertomuksia* julkaisee lähes päivittäin varhaiskasvatuksen työntekijöiden kertomuksia työstään, joissa suurimmasta osasta nousee esille huonot työolot, kiire ja huono palkkaus. Kertomukset nostavat esille sen, mistä on liian kauan aikaa vaiettu: varhaiskasvatus kaipaava enemmän arvostusta.

Sosiaalisessa mediassa käyty keskustelu herätti minut pohtimaan sitä, millainen merkitys varhaiskasvatuksella on yhteiskuntaan ja miten se näkyy varhaiskasvatuksen opettajan työnkuvassa. Varhaiskasvatuksen opettaja tiedostaa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksellisyyden ja pyrkii tuomaan yhteiskunnalliseen keskusteluun niin perheiden kuin lastenkin ääntä (Pesonen, 2020). Pesonen (2020) tuo esille lyhyesti varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, mutta tässä tutkielmassani syvennyn aiheeseen yksityiskohtaisemmin.

Mielenkiintoni tähän aiheeseen heräsi myös sen vuoksi, ettei asiaa ole koulutuksessa juuri-kaan tuotu esille. Varhaiskasvatus on ”yhteiskuntapolitiikan ytimessä” (Kaukoluoto, 2010, s.243), ja se vaikuttaa Kaukoluodon (2010) mukaan yhteiskuntaan niin välittömästi kuin välillisestikin. Varhaiskasvatus voi vaikuttaa yhteiskuntaan välittömästi esimerkiksi lakon kautta, tai välillisesti erilaisten yhteiskunnallisten keskustelujen avulla. Lakon kautta välitön vaikutus näkyy esimerkiksi siten, ettei vanhempien ole mahdollista viedä lapsia päiväkotiin, jolloin töissä käyminen hankaloituu. Kun taas esimerkiksi sosiaalisessa mediassa käyty keskustelu voi herättää yhteiskunnallisten päätösten tekijät tekemään muutoksia keskustelujen pohjalta. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen olisi tärkeää lisätä varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden opettamista. Tällä voisi olla vaikutusta myös var-

haiskasvatuksen opettajien alalla pysymiseen. Helsingin yliopiston toteuttamisessa tutkimuksessa selvisi kuinka jopa 62 % varhaiskasvatuksen opettajista on harkinnut alanvaihtoa, ja kokevat vaikutusmahdollisuutensa huonoksi (Superliitto, 2019). Jos varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksessa korostettaisiin yhteiskunnallisen vaikuttajan roolia enemmän, voisi sillä olla vaikutusta alalla pysymiseen. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus lisää työn merkittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta on 2000-luvulla kansainvälisesti tutkittu erilaisista varhaiskasvatukseen liittyvistä ilmiöistä käsin. Suomessa sen sijaan vaikuttavuuden näkökulma on ollut heikommin esillä (Karila, 2016). Kuitenkin yhteiskunnallinen vaikuttavuus on tutkimuksissa nähty korkeakoulujen osana (opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015) ja myös koulujen yhteiskunnallisuus on tunnistettu pro gradu- tutkielmissa (ks. Häikiö 2013; Nyman & Toivonen, 2019). Tästä huolimatta varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta ei juurikaan ole tutkittu ainaakaan Suomessa, eikä varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta, jonka vuoksi tutkielmani tarkoitus onkin täyttää tämä tutkimuksellinen aukko.

Tutkielmani aihe on ennen kaikkea ajankohtainen yhteiskunnallisesti muutosten ja keskustelun vuoksi. Parhailtaan ollaan päivittämässä varhaiskasvatussuunnitelmien perusteita (Opetushallitus), ja myös varhaiskasvatustalakiin on tullut melko paljon muutoksia viime vuosien aikana (ks. Puirola & Kinnunen, 2017). Varhaiskasvatuksen ympärillä pyörivä keskustelu on painottunut varhaiskasvatuksen huonoihin työoloihin ja palkkaukseen, jonka vuoksi tässä tutkielmassa haluan nostaa esille mitä hyvää varhaiskasvatus tuottaa yhteiskunnalle. Tällä toivon myös olevan jonkinasteista merkitystä varhaiskasvatuksen aseman paranemiseen.

Varhaiskasvatuksen opettajan työ on moninaista kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi tehtävää työtä, mutta myös merkittävä yhteiskunnallinen ammatti. Varhaiskasvatuksen opettaja tarvitsee työsssänsä monenlaista osaamista, ja tämä tulisikin tehdä yhteiskunnalle läpinäkyvämmäksi. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset tehtävät ovat osa varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, ja niiden kautta varhaiskasvatuksen opettaja voi vaikuttaa yhteiskuntaan.

2. Teoreettinen viitekehys

Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys jakautuu kahteen pääkäsitteeseen: *varhaiskasvatus* ja *yhteiskunnallinen vaikuttavuus*. Tässä tutkielmassa puhuessani pienten lasten hoidosta,

kasvatuksesta ja opetuksesta käytän termiä *varhaiskasvatus*. Tämän vuoksi lähdekirjallisuudessa voi esiintyä vanhempia termejä, jotka olen tutkielmassani muuttanut varhaiskasvatukseksi. Yhteiskunnallisella vaikuttavuudella tarkoitan sitä, miten me olemme opettajina tärkeinä vaikuttajina siinä, mihin tulevaisuuden yhteiskunta muuntautuu.

2.1. Varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatuksen työ on alkanut jo 1880-luvun aikoihin ensimmäisten päiväkotityksiköiden syntyessä, ja varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen alkaessa (Hänninen & Valli, 1986). Varhaiskasvatus käsitteen alkuperä Suomessa juontaa juurensa 1970-luvulle, jolla tarkoitettiin kaikkien alle kouluikäisten opettamista niin kodeissa kuin kouluissakin (Alila ym., 2014, s.14). Ennen varhaiskasvatus-käsitettä pienten lasten hoidosta puhuttaessa on käytetty joko käsitettä *lastentarha* tai *päivähoito*. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä lasten kasvatuksesta on kuitenkin vuosien saatossa pääosin säilynyt, mutta pikkuhiljaa muoutunut ja tarkentunut yhä koulutuksellisempaan ja moninaisempaan suuntaan.

Nykyään varhaiskasvatuslain (540/2018, 2§) mukaan “Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhteen kietoutunutta kokonaisuutta kutsutaan *educare*-malliksi, jota on etenkin pohjoismaissa korostettu (Alila ym., 2014, s.14). Varhaiskasvatuksessa jokainen osa-alue on osa jokapäiväistä arkea. *Educare*-malli on koko varhaiskasvatuksen tiimin vastuulla, mutta jokaisella työntekijällä on oma erityinen vastuualueensa osaamisensa perusteella.

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, joka tekee tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatus on tärkeä osa yhteiskuntaa, ja myös osa koulutuksellista polkua. Varhaiskasvatus luo perustan koko elinikäiselle oppimiselle ja kehitymiselle sekä yhteiskuntaan integroitumiselle (Euroopan komissio, 2011). Varhaiskasvatus korostaa lapsien edun ensisijaisuutta, mutta tärkeää on myös niin moniammatillinen kuin perheidenkin kanssa tehtävä yhteistyö.

Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen tehtäviä ja tavoitteita, toimintakulttuuria, pedagogiikan toteuttamista sekä lapsen

oppimisen tukea koskevia asioita (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on myös kirjattu oleellisia lakipykäläitä. Varhaiskasvatuksen perusteisiin kirjatut velvoitteet yhdenvertaistavat varhaiskasvatuksen toteuttamista ympäri Suomen (Opetushallitus, 2018) kuitenkin antaen vapaat kädet tiettyjen raamien sisällä toteutettavaan varhaiskasvatustoimintaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita päivitetään tietyin väliajoin, ja seuraava uusi asiakirja tulee voimaan elokuussa 2022 (Opetushallitus).

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen 20 tuntia viikossa, jonka toteutuksen huoltajat päättävät (Heinonen ym., 2016, s.38). Tätä oikeutta kutsutaan subjektiiviseksi varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksessa vietetty aika riippuu perheen tilanteesta ja tarpeista, mutta myös lapsen edun huomioimisesta (Heinonen ym., 2016, s.40). Huoltajilla on ensisijainen päätösvalta lapsen varhaiskasvatuksesta, ja siitä minkä verran lapsi viettää aikaa päiväkodissa. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodeissa, perhepäiväkodeissa tai avoimen varhaiskasvatustoiminnan kautta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1§). Varhaiskasvatusta toteutetaan hieman eri tavalla riippuen paikasta, mutta jokaista kuitenkin ohjaa samat periaatteet. Tässä tutkimuksessa tarkoitan varhaiskasvatuksella päiväkodeissa toteutettavaa toimintaa.

Varhaiskasvatuksen laatua mittaavissa tutkimuksissa on henkilöstöjen koulutus korostunut merkittäväksi tekijäksi (Heinonen ym., 2016, 30). Varhaiskasvatuksessa työskentelee eri koulutuksen saaneita henkilöitä, joiden pätevyysvaatimukset on kirjattu varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, perhepäivähoitajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä varhaiskasvatuksen johtajia (540/2018, luku 6). Päiväkodin kasvatustiimissä ”kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus.” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 37§), ja muilta vaaditaan vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitaja koulutus. Jokaiselle kasvatusalalan ammattilaiselle määrittyy oma työtehtävänsä koulutuksensa ja osaamisensa perusteella.

Varhaiskasvatusta päiväkodissa toteuttaa moniammatillinen tiimi, jossa varhaiskasvatuksen opettajan vastuualueeseen kuuluu pedagogiikan suunnittelu, toteutus ja arviointi sekä opetuksen toteuttaminen ja suunnittelu (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, s.88). Varhaiskasvatuksen opettajan rinnalla toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa työskentelee varhaiskasvatuksen sosionomeja (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, s.88). Karilan, Kososen ja Jär-

venkallaksen (2017) mukaan heidän työkuvaansa kuuluu erityisesti moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa sekä perheiden kanssa tapahtuva vuorovaikutus. Karila, Kosonen ja Järvenkallas (2017, s.88) tuovat esille myös sen, että kasvattajatiimissä työskentelee edellisten lisäksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, joiden työnkuvassa painottuu lasten hyvinvoinnin ja terveyden huolehtiminen. Yhdessä eri alan ammattilaiset toteuttavat laadukasta varhaiskasvatusta. Lapsiryhmän tarpeiden mukaan voi tiimissä työskennellä tai vieraillla varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka suunnittelee ja arvioi lapsen tuen tarpeita sekä niiden toteuttamista ryhmässä ja päiväkodissa (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, s.88). Varhaiskasvatuksen työtiimi koostuu siten monen eri koulutuksen ja asiantuntijuuden ammattilaisista.

Näen varhaiskasvatuksen työtiimin moniammatillisuuden olevan merkittävä asianhaara varhaiskasvatuksen työlle. Moniammatillisessa toiminnassa eri ammattiryhmien tiedot ja taidot yhteensovitetaan tavoitteellisen ja suunnitelmallisen yhteistyön saavuttamiseksi (Pärnä, 2012). Edellä tuon esille varhaiskasvatuksen ammattilaisten eri vastuualueet, ja taidot, joiden yhdistäminen on rikkaus varhaiskasvatuksen laadulle. Tässä tutkielmassa korostan varhaiskasvatuksen opettajan roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana, mutta moniammatillinen yhteistyö on yksi asia, joka vaikuttaa vahvasti myös siihen. Moniammatillisen tiimin toiminnan kannalta varhaiskasvatuksen sosionomi ja lastenhoitaja ovat merkittävässä osassa, mutta tässä tutkielmassa en syvenny tarkemmin heidän rooliinsa.

2.1.1. Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettajan nimike on vasta vakiintunut, sillä vuoteen 2018 asti varhaiskasvatuksen opettaja nimike oli lastentarhanopettaja. Lastentarhanopettajaksi kelpoisiksi laskettiin niin ammattikorkeataustaiset kuin yliopistotaustaiset varhaiskasvatukseen suuntautuneet henkilöt, mutta viimeisimmän lakimuutoksen kautta varhaiskasvatuksen henkilökunnan kelpoisuuksia muutettiin. Nimikkeen muutoksen vuoksi lähteiksi valikoituneissa artikkeleissa ja tutkimuksissa käytössä oleva termi lastentarhanopettaja, on tässä tutkielmassa korvattu termillä varhaiskasvatuksen opettaja.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on pedagogiikan toteutuminen, suunnittelu ja arviointi. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteellisen tietoon perustuvaa, ammattilaisten toteuttamaa “suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi.” (Opetushallitus, 2018). Karilan (2013) mukaan varhaiskasvatuksen opettajien pedagogi-

suuteen vaikuttaa heidän ammattisukupolvensa, jonka vuoksi varhaiskasvatuksessa voi olla erilaisia näkemyksiä pedagogiikasta. Tähän vaikuttaa myös ammattilaisten koulutus, ja ikäryhmä (Karila, 2013). Tässä tutkielmassa näen pedagogiikan olevan varhaiskasvatuksen opettajan johdolla toteutettua toimintaa, joka on perusteltavissa esimerkiksi työtä ohjaavien asiakirjojen kautta.

Varhaiskasvatuksen opettajan työssä korostuu vuorovaikutus ja pedagoginen osaaminen (Karila & Kinos, 2010). Pedagogisen vastuun myötä varhaiskasvatuksen opettajalla on velvollisuus laatia jokaisen lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (Heinonen ym., 2016, s.82). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle (Opetushallitus, 2018), ja lapsiryhmän tavoitteet muodostuvat näiden kautta. Yksi varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä onkin tutustua jokaiseen lapseen yksilönä, ja suunnitella miten jokaisen lapsen yksilöllisyys ja tuen tarpeet nousevat esiin toiminnan suunnittelussa.

Varhaiskasvatuksen opettaja on myös työtiimensä pedagoginen johtaja, joka huomioi koko tiimin osaamisen laadukkaan varhaiskasvatuksen suunnittelussa (Heinonen ym., 2018). Varhaiskasvatustoimintaa myös arvioidaan ja kehitetään yhdessä henkilöstön ja työtiimin kanssa. Arvioinnin ja kehittämisen toteutumisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on keskustella tiimensä kanssa lapsiin liittyvistä asioista ennen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiskeskustelua vanhempien kanssa, ja myös sen jälkeen tuoda tiimin tietoon millaisia tavoitteita jokaisen lapsen kehittymiselle on laadittu (Heinonen ym., 2016, s.82–84). Täten varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on huolehtia lapsen tavoitteiden toteutumisesta, ja esilletuomisesta niin vanhemmille kuin muillekin työtiimin jäsenille.

Karila ja Kinos (2010) toteuttivat tutkimuksen varhaiskasvatuksen opettajan perinteisestä työpäivästä. Heidän tutkimuksessansa nousi esille varhaiskasvatuksen opettajan työn moninaisuus; työ koostuu lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisesta sekä erilaisista neuvotteluista. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen opettajan yksi ammattilaisuuteen liittyvä tekijä on hyvän ilmapiirin ja oman käyttäytymisen vastuullisuus. Karilan ja Kinoksen (2010) mukaan varhaiskasvatuksen opettajan tulee myös tiedostaa erilaiset suhteensa lapsiin, vanhempiin ja muihin työntekijöihin. Varhaiskasvatustyö koostuu erilaisista tapaamisista ja neuvotteluista niin työtiimin jäsenten, lasten ja heidän vanhempiensa kanssa (Karila & Kinos, 2010). Täten varhaiskasvatuksen opettajan olisi hyvä pohtia omia vuorovaikutustaitojaan ja keinojaan lapsen asioissa koskevissa keskusteluissa, ja vanhempien äänen esiintuomisessa

(Heinonen ym., 2016, s.84). Tässä korostuu kasvatuskumppanuus, jossa vanhemmat ovat lapsensa kokemusasiantuntijoita, ja varhaiskasvatuksen opettaja taas kasvatusalan ammattilainen (Heinonen ym., 2016, s.85). Tutkimuksessa nousee esille varhaiskasvatuksen opettajan moninainen työ, ja mielestäni se kuvaa hyvin työn hektisyyttä nykypäivänä.

Toiminen varhaiskasvatuksen opettajana on haasteellista työhön liittyvien yhteiskunnallisten ja työelämän odotusten muutosten vuoksi (Karila ja Kinos, 2010). Esimerkiksi uudet lainsäädännöt ja varhaiskasvatuksen perusteiden muutokset lisäävät ja muokkaavat opettajien työkuvaan liittyviä vastuita. Varhaiskasvatuksen opettajan työ voitaisiinkin sanoa olevan sidoksissa yhteiskuntaan.

2.2. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Vaikuttamisen avulla yritetään saada ihmiset ajattelemaan jollakin tietyllä tavalla, joka muuttaa heidän käyttäytymistään nyt tai tulevaisuudessa (Honkanen, 2016, s.19). Opetustyön avulla pyritään luomaan raamit oppilaiden kehittymiselle pedagogisesti. Vaikuttaminen voi tapahtua yhteiskunnallisesti, tietyssä ryhmässä tai yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa (Honkanen, 2016, s.19), eli opettaminen on vaikuttamista monella tasolla yhtäaikaisesti. Yhteiskunnallisella vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä, miten opettajat ovat tärkeinä vaikuttajina siinä, mihin tulevaisuuden yhteiskunta muuntautuu. Tässä tutkielmassa suuntaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden positiivisiin näkökulmiin. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee tiedostaa kuitenkin se, että vaikutus voi olla myös negatiivinen, jos tilannetta ei tarkastele moniulotteisesti.

Vaikuttamiseen liittyy vahvasti myös valta. Asiantuntijavalta on työhön liittyvän osaamisen asiantuntijuutta, johon kuuluu tiedon perustelu, kuunteleminen ja tarkkuus (Honkanen, 2016, s.156–157). Asiantuntijana on mahdollisuus saada ihminen tottelemaan tiettyä asiaa (Honkanen, 2016, s.157). Opettamisen näkökulmasta oppilaat näkevät opettajan auktoriteetin tärkeänä, jolloin opettajan on tarpeellista tiedostaa oma valta-asemansa ja sen mukainen toiminta.

Vuorikosken (2003) mukaan opettajat ovat sekä yhteiskunnallisia vaikuttajia että uudistuvan tiedon etsijä, joilta vaaditaan tasapainoisuutta. Yhteiskunnallisena vaikuttajana oleminen on siten osa opettajan ammattia. Opettajilla on mahdollisuus käyttää yhteiskunnallista valtaa työssään, ja samalla sosiaalistaa lapsia osaksi yhteiskuntaa (Vuorikoski, 2003). Varhaiskasva-

tuksen opettaja on huoltajien lisäksi pienen lapsen elämässä ensimmäisiä “sosiaalistajia”, joka opettaa miten yhteiskunnassa toimitaan ja mitä arvostetaan. Varhaiskasvatuksen opettaja onkin yhteiskunnallinen vaikuttaja.

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista vaikutusta pohdittaessa on syytä pohtia mihin aikajän- teeseen se sidotaan. Varhaiskasvatuksen vaikutusta voidaan katsoa nykyhetkessä tai tulevai- suuteen suuntautuvana (Karila, 2016). Vaikuttavuuden näkökulmaan vaikuttaa myös tarkas- tellaanko sitä yhteiskunnallisista vai yksilöllisistä näkökulmista käsin (Karila, 2016), mutta tässä tutkimuksessa syvennyn ainoastaan yhteiskunnalliseen näkökulmaan.

Keskityn tutkielmassani varhaiskasvatuksen opettajan rooliin, mutta suurin osa asioista pätee myös muiden kasvatusalan ammattilaisten yhteiskunnalliseen rooliin. Varhaiskasvatuksen opettaja on pedagoginen johtaja, ja johtaminen on vaikuttamista (Honkanen, 2016, s.22). Voi- daankin sanoa yhteiskunnallisen vaikuttamisen olevan tiivis osa varhaiskasvatuksen opettajan arkea.

3. Tutkielman toteutus

Tutkielmani tarkoituksena on tutkia varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista merkitystä ja vaikuttamista 1800-luvulta nykypäivään. Tutkielmassa vastaan kahteen tutkimuskysymyk- seen, joihin kerään aineistoa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin.

3.1. Tutkielman lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tarkoitus on nostaa esille varhaiskasvatuksen opettajien yhteiskunnallista roolia. Tällä taas pyrin välillisesti vaikuttamaan varhaiskasvatuksen arvostukseen ja työoloi- hin. Aineistosta nousseiden teemojen kautta, ja tutkielman tavoitteen kannalta olen valinnut tutkielmaani kaksi tutkimuskysymystä, joita avaan seuraavaksi tarkemmin:

- 1. Miten varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallinen rooli on muuttunut 1800-luvulta 2000-luvulle?***
- 2. Millä tavalla varhaiskasvatuksen opettaja voi työllänsä vaikuttaa tämän päivän yhteis- kuntaan?***

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta tuon esille historiallista tietoa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisuudesta. Siinä käsittelem, miten varhaiskasvatus on saanut alkunsa ihan 1800-luvulta, ja miten se on muuttunut ja kehittynyt nykypäivään. Haluan nostaa varhaiskasvatuksen historian alun esille, koska koen sen tuovan kontekstuaalisuutta, ja merkitystä tutkielman kannalta. Tutkielmani aiheen kannalta haluan keskittyä historian tarkastelussa etenkin varhaiskasvatuksen opettajan rooliin. Tämä tutkimuskysymys luo pohjaa toiselle kysymykselleni.

Toinen tutkimuskysymykseni käsittelee sitä, mikä on varhaiskasvatuksen opettajan rooli, ja miten varhaiskasvatuksen opettaja voi työssään vaikuttaa yhteiskuntaan. Tässä osuudessa nostan esille erilaisia yhteiskunnallisia tehtäviä varhaiskasvatuksessa, ja tuon esille miten ne näkyvät varhaiskasvatuksen opettajan roolista käsin, ja miten ne ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen.

Edellä oleviin kysymyksiin vastatakseni lähdin keräämään erilaisista tietokannoista aineistoa. Aineistoni on suurimmaksi osaksi 2000-luvulla julkaistua, ja ne ovat tieteellisesti relevantteja. Poikkeuksina aineistossani on muutamia vanhempia lähteitä, mutta niitä tuon esille nykytiedon valossa. Yhtenä aineiston kriteerinä on ilmiölähtöisyys ja tarkoituksenmukaisuus suhteessa kysymyksiin (Kangasniemi ym., 2013), joten aineistoksi on tämän perusteella valikoitunut sellaisia tutkimuksia, ja artikkeleja, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini.

3.2. Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tämä kandidaatin tutkielma perustuu aikaisempiin, vertaisarvioituihin lähteisiin, joiden vuoropuhelua käsittelem tässä tutkielmassa. Tarkoitukseni on kuvailla varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista roolia ja sen muutosta 2000-luvun aikana. Pyrin valitun aineiston pohjalta ryhmittelemään saatuja tietoja kokonaisuuksiksi (Kangasniemi ym., 2013). Täten tutkielmani tutkimusmenetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus.

Eckstein (2017) näkee kirjallisuuskatsauksen palapelinä, johon jokainen lähde tuo oman osansa. Hyödynnän tätä palapeliajatusta tutkielmani tekemisessä, tuomalla aineistosta palapalalta tietoa kokonaisuuden osaksi. Myös Kangasniemi ja kumppanit (2013, s.295) kuvaavat kuvailevaa kirjallisuuskatsausta pirstaleiden kokoamisena. Kirjallisuuskatsauksen perimmäisenä

tarkoituksena voitaisiinkin pitää kokonaisuuden muodostamista aiempien tutkimusten pohjalta. Salminen toteaaakin kirjallisuuskatsauksen olevan ”... metodi ja tutkimustekniikka, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta.” (Salminen, 2011, s.4).

Kirjallisuuskatsaus jaetaan kolmeen osaan; kuvailevaan, systemaattiseen ja meta-analyysiin (Salminen, 2011). Näistä kolmesta muodosta kuvaileva kirjallisuuskatsaus vastaa parhaiten tutkimukseni kysymyksiin ja aineiston analysointiin. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pyrin selittämään ja kuvailemaan aiheitani, ja samalla tuoden esille vahvoja argumentteja varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisesta roolista. Salminen (2011) onkin määritellyt kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja sääntöjä, ja ilmiön laaja-alaiseen selittämiseen pyrkivänä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on aineistolähtöinen ja ymmärtämiseen tähtäävä, jonka vahvuutena on argumentointi (Kangasniemi ym., 2013). Vakuuttavien argumenttien avulla voidaan kiinnittää lukijoiden huomio ja taata heitä aiheen tärkeydestä (Eckstein, 2017).

Tutkielmaa tehdessä minun tulee tutkijana olla kriittinen omaa tutkielmaani kohtaan. Tutkielman kirjoittamisen edetessä tutkin koko ajan sanavalintojani, ja tyyliäni tuoda aihetta esille. Tässä tutkielmassa minun tulee tutkijana huomioida eri lähteiden kirjoittajien teksteihin sopiva viittaustekniikka, ja onnistua eettisesti kirjoittamaan omin sanoin dialogia lähteiden välillä. Tärkeää on myös huomioida oma henkilökohtainen mielipiteeni siten, että pysyn asiallisessa kritisoinnissa, jos siihen on tarve, enkä arvostele toisten mielipiteitä vähäarvoisempina. Tähän pääsen esittelemällä mahdollisimman monia näkökulmia ja perusteluja omien ajatustieni ohella, ja huomioimalla myös millaiseksi lukija kokeen tutkielmani lukemisen.

4. Tutkielman tulokset

Tutkielman tulokset on jaettu kahteen osioon, joista kumpikin vastaa eri tutkimuskysymykseeni. Ensimmäisessä aluvussa käsitelen varhaiskasvatuksen historiaa, ja miten etenkin varhaiskasvatuksen opettajan rooli on nähty eri vuosisatoina. Toisessa aluvussa tuon esille miten yhteiskunnallisuus näkyy varhaiskasvatuksen opettajan työssä, ja miten siihen voi vaikuttaa. Erittelen tulokset tutkimuskysymysten mukaan tässä luvussa, mutta myöhemmin liitän näistä saadut tulokset yhdeksi kokonaisuudeksi.

4.1. Varhaiskasvatuksen opettajan roolin historiallinen kaari

Varhaiskasvatuksen opettajan rooli yhteiskunnassa ja lapsiryhmässä on muuntautunut tiiviisti yhteiskunnallisten muutosten kautta. Kun aikaisemmin opettajat on nähty lähes ainoina kasvattajina, korostetaan nykyään moniammatillisen tiimin merkitystä varhaiskasvatuksen laadulle (Karila, 2016). Karila (2016) nostaa katsauksessaan kuitenkin esille, kuinka tärkeää olisi selkeyttää eri kasvatusalan ammattilaisten työntehtäviä, jotta moniammatillisuus pääsisi kukoistamaan.

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset voi toisaalta nähdä haasteina varhaiskasvatuksen opettajan ammatille, mutta toisaalta myös etuina. Yhteiskunnassa on 2020-luvulla herännyt paljon keskustelua varhaiskasvatuksen työoloista ja palkkauksesta, joista puhuminen onkin tärkeää muutoksen aikaansaamiseksi (Korkeakivi, 2020). Tämäntapaiset keskustelut ovat kuitenkin johtaneet esimerkiksi OVTES-sopimukseen siirtymiseen, ja palkkauksen pienoiseen suurenemiseen (Opetusalan ammattijärjestö, 2020). Yhteiskunnan muutokset kuitenkin vaikuttavat aina suoraan varhaiskasvatuksen opettajan työhön, ja täten opettaja joutuu opettelemaan ja omaksumaan uusia asioita.

Seuraavaksi tuon esille, miten 1800-luvulta lähtien varhaiskasvatus ja siihen vahvasti liittyvä varhaiskasvatuksen opettajan rooli on muuttunut nykypäivään.

4.1.1 Varhaiskasvatuksen opettajan roolin muotoutuminen 1800-luvulla

Varhaiskasvatuksen historiaan sukeltaessa ensimmäisenä luultavasti törmää Fröbelin pedagogiikkaan, ja se onkin oikeastaan alku koko varhaiskasvatuksen kehitykselle. Friedrich Fröbel oli saksalainen, lastentarhan isä, joka muun muassa korosti yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lasta luonnonlakien mukaan kehittyvänä (Hänninen ja Valli, 1986). Fröbelin ajatuksiin kuuluu muun muassa perheiden merkityksen korostaminen, näkemys lapsen oppimisesta mielikuvien ja leikin kautta sekä erilaiset askarteluopit (Rouvinen, 2007). Vähitellen 1800-luvulta lähtien Fröbelin ajatukset ovat levinneet ympäri maailmaa, ja lopulta myös Suomeen.

Suomessa ensimmäisiä varhaiskasvatuksen opettajia alettiin kouluttamaan vuonna 1892, koska huomattiin lastenseimien- ja tarhojen pula opettajista (Alaranta, 2017, s.73). Yksi merkittävimmistä henkilöistä Suomessa varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen ja lastentarhojen eteenpäin viemisessä oli varhaiskasvatuksen opettaja, Hanna Rothman (Hänninen & Valli,

1986). Hän oli ensimmäisiä kouluttautuneita varhaiskasvatuksen opettajia, ja Fröbeliläisen kansanlastentarhan perustaja Suomessa (Hänninen & Valli 1986). Muun muassa Fröbelin ja Rothmanin merkittävän työn kautta alkoi varhaiskasvatuksen opettajien rooli yhteiskunnassa kasvaa ja muotoutua.

1800-luvulla opettajien työpäivä koostui 5,5 tunnista lapsiryhmässä, jonka jälkeen opettajilla oli mahdollisuus suunnitella toimintaa päiväkotiryhmään (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017). Varhaiskasvatuksen opettajan työhön kuului kuitenkin paljon muutakin kuin lasten opettamista. 1800-luvun lopulta lähtien opettajien tehtäviin kuului niin lasten suojeleminen kuin huoltaminenkin (Lujala, 2007). Täten opettajan työ alkoi moninaistumaan, ja opettamisen rinnalla olevat muut tehtävät alkoivat vaikuttamaan työhön. Enää opettajat eivät olleetkaan pelkästään opetusta varten, vaan sen rinnalle alkoi lisääntymään erilaisia ei-pedagogisia tehtäviä.

1800-luku olikin kansanlastentarhojen, -seimien ja varhaiskasvatuksen syntyäikää. Suomeen alkoi pikkuhiljaa 1800-luvun loppuessa syntymään lisää kansanlastentarhoja, ja huomattiin niiden positiivinen vaikutus lasten elämiin (Hänninen & Valli, 1986) ja myös koko yhteiskunnan toimimiselle. Varhaiskasvatuksen opettajan rooli yhteiskunnalle olikin vasta muotoutumassa, ja sen aikaiset opettajat tekivät tärkeää työtä laajentaakseen varhaiskasvatustoimintaa Suomessa.

4.1.2 Varhaiskasvatuksen opettajan rooli 1900-luvulla

Suomessa elettiin poikkeuksellisia oloja vuosina 1939–1944, jonka vuoksi varhaiskasvatuksen opettajatkin joutuivat hakeutumaan eri työtehtäviin sotarintamalle ja heikossa asemassa olevien lasten huolehtimiseen (Hänninen & Valli, 1986, s.147). Sotien jälkeen Suomessa aloitettu yhteiskunnan uudelleenrakentaminen, ja kaupungistuminen synnyttivät tarpeen sekä myös pulan päiväkodeista (Alila ym., 2014). Tällöin varhaiskasvatusta kutsuttiin päivähoitoksi, ja sen tärkein tarve oli työllisyyden mahdollistaminen yhtenä yhteiskunnan sosiaalipalveluna (Alila ym., 2014).

Yhteiskunnassa myllertänyt elinkeinorakenteen muutos 1960-luvulta lähtien lisäsi kodin ulkopuolista työssäkäyntiä myös naisten osalta (Kinos & Palonen, 2012). Naisten ja miesten lisääntynyt työllistyminen, aiheutti myös pulaa varhaiskasvatuksen työntekijöistä ja päiväkodeista. Varhaiskasvatusta pyrittiin järjestämään kaikille sitä tarvitseville, ja siitä kehittyikin

merkittävä sosiaalipalvelu (Alila ym., 2014). Tällöin varhaiskasvatuksessa korostui nimenomaan sosiaalipoliittinen näkökulma.

Varhaiskasvatuksen opettajien rooli 1900-luvun alussa päiväkodeissa oli selkeä, ja työtehtävät jaoteltu tarkkaan. 1900-luvulla päiväkodeissa työskenteli pääosassa varhaiskasvatuksen opettajia, joiden opettamisen ja kasvattamisen tukena toimi ”apulaistytöjät” (Hänninen & Valli, 1986, s.129). Hänninen ja Valli (1986, s. 129) nostavat esille, että apulaistytöjen tehtävä oli toimia opettajan apuna, ja huolehtien lisäksi siivouksesta, joka koitui haasteelliseksi ja työlläksi kouluttamattomille nuorille.

Päiväkotien yhä lisääntyessä ja varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen puutteen vuoksi aiheutui pulaa pätevästä varhaiskasvatuksen opettajista (Hänninen & Valli, 1986). Tähän ratkaisuksi alettiin opettajien sijaan palkata sosionomeja ja lastenhoitajia päiväkoteihin, jota tuki myös vuoden 1992 lakimuutos. Lakimuutos määritteli, että joka kolmannella lapsiryhmän kasvattajista tuli olla varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017). Tällöin opettajaksi oli pätevä myös sosionomi koulutuksen käynyt henkilö (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/272, 7§), joka moninaisesti varhaiskasvatuksen henkilökuntaa.

Vuonna 1913 astui voimaan kelpoisuusehdot varhaiskasvatuksen opettajille, jonka mukaan opettajaksi kelpoinen on käynyt kahden vuoden koulutuksen (Hänninen & Valli, 1986). Noin viidenkymmenen vuoden ajan kahden vuoden koulutus nähtiinkin riittäväksi opettajan ammattitaidon saamiseksi, mutta vuonna 1983 koulutus muuttui kolmivuotiseksi ja samalla moninaisemmaksi ja laajemmaksi (Hänninen & Valli, 1986). Koulutuksen monipuolistuminen toi opettajien työhön toisaalta lisää työkaluja, ja toisaalta myös vastuuta.

Varhaiskasvatuksen opettajien huutavan pulan vuoksi alettiin yliopistoissa väliaikaisesti kouluttamaan varhaiskasvatuksen opettajia vuonna 1973, jonka ansiosta myös varhaiskasvatus käsitteenä alkoi yleistymään (Kinos & Palonen, 2012). Koulutusten yleistyessä pikkuhiljaa, tiedostamatta alettiin näkemään varhaiskasvatus tärkeänä osana oppimispolkua, ja sellaisena, jonka ammattilaisia tulisi kouluttaa. Kuitenkin ehkä merkittävin muutos tapahtui vuonna 1995, kun varhaiskasvatuksen opettajien koulutus siirtyi kokonaan yliopistoihin, ja sitä kautta alettiin näkemään osana opettajien joukkoa (Kinos & Palonen, 2012). Huolimatta siitä, että varhaiskasvatuksen opettajat siirtyivät yliopistoon, jäivät he yhä luokanopettajien jalkoihin, ja nähtiin vähempiarvoisina (Kinos & Palonen, 2012). Myös Alaranta (2017) tuo teoksessaan esiin, että varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien välillä oli suuri raja, etenkin kos-

ka varhaiskasvatus jäi koulutoimen ulkopuolelle oppivelvollisuuslain myötä. Kuitenkin varhaiskasvatuksen siirryttyä yliopistoihin, nousi keskusteluissa esille, että varhaiskasvatus tarvitsee vankan koulutuksen omaavia työntekijöitä (Kinos, Karila & Palonen, 2010).

1900-luvun lopussa vallitsi ajatus, jonka mukaan opettajien toteuttama pedagogiikka oli kylmää, kun sosionomien perheitä kohtaava työ taas lämmintä (Onnismaa, Kalliala, Tahkokallio, 2017). Opettajat nähtiin vain ajattelevan lasten oppimista, kun sosionomit näkivät lapsen kokonaisuutena (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017). Varhaiskasvatus kuului vuonna 1984 sosiaalihuollon alaisuuteen (Kinos & Palonen, 2012), joka luultavasti vaikutti sosionomien roolin korostumiseen, jolloin varhaiskasvatuksen opettajien pedagoginen osaaminen saattoi jäädä takaa-alalle. Varhaiskasvatuksen opettajilla raja teoreettisen koulutuksen välillä ja käytännöllisen osaamisen välillä hämärtyi pikkuhiljaa sosiaalihuoltoon siirtymisen vuoksi (Kinos & Palonen, 2012). Varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksista saatuja tietoja ei enää tarvittukaan käytännön työssä niin paljoa kuin niitä pedagogiikan toteuttamiseksi tarvittaisiin.

Varhaiskasvatuksen parissa on ollut niin 1800–1900-luvuilla kuin nykypäivänäkin haasteita moniammatillisen tiimin työnjaossa ja toimimisen mahdollistamisessa. Varsinkin kun 1970-luvulla varhaiskasvatuksen opettajaksi oli pätevä kuka vain edes jonkun tasoisen koulutuksen saanut (Alaranta, 2017), ja vallalla oli käsitys “kaikki tekee kaikkea”. Tällöin opettajien rooli oli todella häilyväinen.

4.1.3. 2000-luvun varhaiskasvatuksen myllerrys varhaiskasvatuksen opettajan roolissa

2000-luvulla on kuitenkin alettu havaitsemaan varhaiskasvatuksen opettajien merkitys ja varhaiskasvatus on todella pinnalla oleva aihe. Vuoden 2000 esiopetus uudistus olikin ensimmäisiä suuria sysäyksiä myös varhaiskasvatuksen kentällä, ja se nosti myös varhaiskasvatuksen opettajat valokeilaan (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020). Esiopetus uudistuksen (HE 91/1999) myötä esiopetus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen ja siinä alettiin korostamaan oppimisen ja pedagogiikan merkitystä. Tämä johti siihen, että pedagogisen koulutuksen saanut kasvatus henkilökunta painottui esiopetuksen ryhmiin, ja muissa ryhmissä pedagoginen vastuu jakaantui myös muille kasvatusalan ammattilaisille (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020).

Varhaiskasvatuksen opettajien pula onkin pahentunut 2000-luvulla (Kinos & Palonen, 2012), eikä tänä päivänäkään sille näy loppua. Pulan takia varhaiskasvatuksen opettajia on korvattu sosionomeilla (Alaranta, 2017), ja koska sosionomien ammatillisuuteen ei kuulu vastuu peda-

gogisuudesta, on vaarana sen jääminen takaa-alalle. Opettajien määrä päiväkotien työntekijöistä oli ainoastaan 24 % vuonna 2012 (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020), ja kun verrataan tätä 1800-luvun tilanteeseen, on menty huonompaan suuntaan.

Yhtenä varhaiskasvatuksen roolia uhkaavana tekijänä voi nähdä ”pedagogiikan kolonisaation”, sillä lakien painottaessa päiväkodin pedagogisuutta, voi syntyä väärinkäsitys, että kaikki siellä työskentelevät ammattiryhmät olisivat pedagogisesti koulutuksessa suuntautuneita (Onnismaa, Kalliala, Tahkokallio, 2017). Varhaiskasvatuksessa työskentelee kasvattajia, joilla kaikilla on oma ammatillinen erityisalueensa, ja täten vastuu jakautuu sen mukaisesti. Varhaiskasvatuksen opettajan erityisalueena on pedagogisuus, jonka vuoksi vastuu pedagogisuuden toteuttamisesta on opettajalla. Kuitenkin on huomattu pedagogiikan vastuun jakautuminen kaikille alan ammattilaisille (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020), ja sen vuoksi jokaisen eri koulutuksen saaneen ammatillinen erikoisosaaminen jää piiloon ja epäselväksi.

Varhaiskasvatus on pitkään ollut sosiaali- ja terveysministeriön alaisena, ja se on vääristänyt päiväkodin tehtävän pelkästään hyvinvointia ja sosiaalisuutta tukevaksi. Kuitenkin vuonna 2013 varhaiskasvatus siirrettiin osaksi opetushallitusta (Alila ym., 2014), ja täten otettiin tärkeä askel koulutuksellisuuden ja opettajien roolin kannalta. Myös varhaiskasvatuksen kehittyminen yhdeksi kasvatustieteen pääaineeksi yliopistoissa selkeytti sen asemaa kasvatustieteenä, ja korosti yliopistotaustaisen koulutuksen merkitystä (Kinos, Karila & Palonen, 2010). Nykyään varhaiskasvatus määritelläänkin laissa suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka (2018/540, 2§). Tämä on kuitenkin johtanut siihen, että pedagogiikan katsotaan kuuluvan jokaiselle päiväkodin työntekijälle, ja täten varhaiskasvatuksen opettajan erityisosaaminen ei olekaan enää pelkästään hänen työtään (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin, 2020).

Opettajat ovat varhaisen opettamisen ja pedagogiikan asiantuntijoita (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020), jonka vuoksi pedagogiikan toteutuminen on heidän vastuullaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että toiminta on pedagogisesti suunniteltu ja toteutettu, ja että sitä arvioidaan alituisesti toiminnan ohessa. Varhaiskasvatuksen opettajat ovatkin työtiiminsä pedagogisia johtajia. On siten oleellista, että jokaisessa ryhmässä olisi vähintään yksi varhaiskasvatuksen opettaja, jonka vastuulle siirrettäisiin selkeästi pedagogiikan toteuttamisesta huolehtiminen. Varhaiskasvatuksen opettaja toimii moniammatillisessa työtiimissään pedagogisena johtajana, joten olisi tärkeää varmistaa, että varhaiskasvatuksen opettajalle jää riittävästi aikaa myös pedagogiikan suunnittelulle, arvioinnille ja toteuttamiselle. Varhaiskas-

vatuksen opettajan viikoittaisesta työajasta n.13 % tulisi olla sak-aikaa (eli suunnittelu, arviointi ja kehittäminen), joka tapahtuu lapsiryhmän ulkopuolella (Opetusalanjärjestö, 2019) SAK- ajan mahdollistaminen osaksi työaika on varhaiskasvatuksen johtajan tehtävä (Opetusalanjärjestö, 2019).

Ukkonen-Mikkola, Yliniemi ja Wallin (2020) korostavat artikkelissaan varhaiskasvatuksen opettajan roolia tiimin johtajana, ja yhteistyön mahdollistajana. Tämä tarkoittaa sitä, että loppupeleissä varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on myös luoda omasta työtiimistensä toimiva, ja huolehtia sitä kautta, että jokainen työntekijä tietää tehtävänsä. Vuonna 2018 voimaan astunut varhaiskasvatuslaki selkeytti päiväkodin eri ammattilaisten nimikkeitä ja työnkuvia. Nykyään varhaiskasvatuksen opettajaksi on kelvollinen ainoastaan sellainen henkilö, joka on suorittanut vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon (varhaiskasvatuslaki 540/2018). Jokaisessa päiväkotiryhmässä tulisi vuoteen 2030 mennessä olla yksi kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon suorittanut opettaja (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin, 2020). Ongelmaksi on kuitenkin koitunut pula pätevistä varhaiskasvatuksen opettajista, ja työn haasteellisuus. Varhaiskasvatuksen opettajan työtä haastaa haastavat olosuhteet, joille on ominaista kiire, tuen puutteet ja heikot mahdollisuudet vaikuttaa työhönsä (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin, 2020).

4.2. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset tehtävät varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta

Päiväkotien yhteiskunnallisia tehtäviä voidaan Alilan ja kumppaneiden (2014) mukaan jaotella kuuteen eri kategoriaan: sosiaalipoliittinen, tasa-arvoa edistävä, lapsipoliittinen, perhepoliittinen, työvoimapolitiittinen sekä koulutuspolitiittinen. Seuraavaksi avaan näitä käsitteitä muiden lähteiden valossa, ja tuon esille varhaiskasvatuksen opettajan roolia näiden tehtävien edistämiseen.

Ensimmäinen varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen tehtävä on *sosiaalipoliittinen tehtävä*. Sosiaalipoliittiseen ulottuvuuteen voidaan laskea moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi neuvoloiden, perhe- ja sosiaalipalveluiden sekä lastensuojelun kanssa. Näissä kaikissa varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeä rooli tiedon jakajana, mutta myös huolen huomaajana ja ilmoittajana eteenpäin. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2018)

velvoittavuus yhteistyön toteuttamiseen sosiaalipalveluiden kanssa vaikuttaa varhaiskasvatuksen opettajien työnkuvaan.

Varhaiskasvatus tukee lapsiperheitä muiden sosiaalipalveluiden rinnalla (Alila ym., 2014), ja tiivis yhteistyö varhaiskasvatuksen ja sosiaalipalveluiden välillä onkin tärkeää lasten hyvinvoinnin takaamiseksi. Varhaiskasvatuksen sosionomien rooli tässä yhteistyössä onkin merkittävä ammatillisen osaamisen kautta. Sosionomien osaaminen on tärkeää etenkin lasten ja nuorten palvelujärjestelmien tuntemisessa (Opetushallitus, 2022). Varhaiskasvatus toimii myös tukena lastensuojelulle (Alila ym., 2014). Mikäli huoli jostakin lapsesta herää, on varhaiskasvatuksen työntekijöillä velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus (Opetushallitus, 2018). Huolen herääminen jostakin lapsesta korostaa myös moniammatillista yhteistyötä (Opetushallitus, 2018).

Varhaiskasvatuksella on merkittävä tehtävä ehkäisevänä lastensuojelun palveluna. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa perheille annettavaa tukea jo varhaisessa vaiheessa (Heinonen ym., 2016, s.178). Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on huomata lapsen mahdolliset tuen tarpeet, ja tukea niitä pedagogisin keinoin. Lisäksi varhaiskasvatuksen tiimi (ja etenkin varhaiskasvatuksen sosionomi) voi auttaa ja tukea perhettä kasvatuksen haasteissa. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena onkin perheen olojen kokonaisvaltainen ymmärtäminen ja lapsen edun huomioiminen (Heinonen ym., 2016, s.186). Tällainen ennaltaehkäisevä toiminta on ensisijainen ennen varsinaiseen lastensuojeluun siirtymistä (Heinonen ym., 2016). Varhaiskasvatuksen opettajaa velvoittaa lasten oikeuksien sopimus, jossa korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta huolenpitoa ja suojelua vaativissa päätöksissä (Unicef, artikla 3). Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen opettajan tulee huomioida lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi osana ehkäisevää lastensuojelutyötä.

Varhaiskasvatuksen sosiaalipoliittinen tehtävä korostaa yhteistyötä sosiaalihuollon eri palveluiden kanssa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen opettajan työn yksi osa-alue onkin yhteistyö muiden alan ammattilaisten kanssa (Karila & Kinos, 2010). Sosiaalipoliittisesta näkökulmasta tarkasteltuna lastensuojelu ja muut sosiaalihuollon palvelut ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita varhaiskasvatukselle. Yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa vaatii myös tasa-arvoisuuden huomioimista, joka onkin toinen varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen tehtävä.

Varhaiskasvatus on ollut ja on edelleen tärkeä tekijä *tasa-arvoon* liittyvissä asioissa, kuten sukupuolien tasa-arvoisessa työllistymismahdollisuudessa. Varhaiskasvatuksen perustaminen loi naisille mahdollisuuden työskentelyyn, ja aktiiviseen toimijuuteen yhteiskunnan osana

(Whitehead, 2014). Yhteiskunta oli aikaisemmin pyörinyt pitkälti miestyövoimalla, mutta päiväkodit antoivat naisille mahdollisuuden irrottautua perhearjesta ja toteuttaa itseään ammatillisesti. Tällöin niin naisten kuin miesten työssäkäynti on tasa-arvoisempaa (Alila ym., 2014, s.11), eikä lastenhoito sido tällöin kumpaakaan vanhempaa väkisin kotiin.

Toinen ulottuvuus tasa-arvoistavassa tehtävässä on myös lasten eri taustoista johtuvien erojen tasoittaminen, ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäiseminen (Alila ym., 2014). Varhaiskasvatuksen tulee mahdollistaa yhdenvertaiset kasvamisen, kehityksen ja oppimisen edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatuksessa on perheitä erilaisista lähtökohdista, ja etenkin vähäosaisille perheille on erityistä hyötyä varhaiskasvatukseen osallistumisesta (Euroopan komissio, 2011). Varhaiskasvatuksen tulisikin tarjota jokaiselle perheelle mahdollisuus laadukkaaseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen tarpeiden mukaan perhetaustasta riippumatta (Euroopan komissio, 2013). Heckmanin (2011) tutkimuksessa todettiin laadukkaan varhaiskasvatuksen oleva yksi tasa-arvoistava tekijä etenkin huonommasta sosioekonomisesta taustasta tuleville perheille.

Kuitenkaan pelkkä varhaiskasvatuksen tarjoaminen ei takaa tasa-arvoisuutta, vaan varhaiskasvatuksen opettajan tulee rohkaista lapsia muiden tasa-arvoiseen kohteluun, ja puuttua lasten keskinäiseen epätasa-arvoisuuteen hellävaraisesti (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatuksen opettajaa ohjaa myös varhaiskasvatuslaki (540/2018), jonka mukaan varhaiskasvatuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa jokaista työntekijää olemaan tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia perheitä sekä työtovereita kohtaan (Opetushallitus, 2018).

Varhaiskasvatus vähentää eriarvoisuutta tarjoten laadukkaita varhaiskasvatuspalveluita sopivilla hintatasoilla (Euroopan komissio, 2013, 7), jotka ovat kuntien julkista varhaiskasvatus toimintaa. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden lisääntyminen, ja siihen osallistuvien lasten kaksinkertaistuminen on Ruutiainen, Alasuutarin ja Karilan (2018) mukaan osasyys varhaiskasvatuksen markkinoitumiselle. Koska yksityiset päiväkodit ovat voittoa tavoittelevia palveluita, voi niiden laatu olla heikompi laatuista kuin julkisessa varhaiskasvatuksessa, ja vanhempien voi olla hankala tätä huomata (Ruutiainen, Alasuutari & Karila, 2018). Varhaiskasvatuksen markkinoitumiseen liittyy myös kysymys tasa-arvosta, siinä määrin miten eri taustoista tulevilla perheillä on mahdollisuus osallistua julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen väliseen kilpailuun (Ruutiainen, Alasuutari & Karila, 2018).

Varhaiskasvatus on myös tärkeässä roolissa huonommista taustoista tuleville perheille, tukien lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, ja auttaen köyhyydestä selviämisessä (Euroopan komissio, 2011). Varhaiskasvatuksessa ennaltaehkäistään ja tuetaan huonoista oloista tuleville perheille apua, mutta etenkin lapsille varhaiskasvatukseen pääsy on positiivinen asia heidän kehityksensä kannalta (Kaukoluoto, 2010, 133). Varhaiskasvatuksen avulla pystytään tasoittamaan lapsien osaamiseroja, ja antamaan oikeanlaista tukea lapsille, jotta kouluun siirtyminen ja ylipäättänsä yhteiskunnassa toimiminen olisi sujuvaa. Tämä kaikki on yhteydessä tasavertaisempaan koulutukseen kaikille. Tasa-arvoinen koulutus kuitenkin vaatii laadukasta varhaiskasvatusta, sillä ainoastaan laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan saada pitempiaikaisia vaikutuksia (Heinonen ym., 2016). Varhaiskasvatuksessa puretaan ja vähennetään yhteiskunnallista eriarvoisuutta (Pesonen, 2020), joka edesauttaa tasa-arvoisemman yhteiskunnan syntymistä.

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat lapseen (Karila & Kinos, 2010), jonka vuoksi on oleellista myös tarkastella lapsien näkökulmaa. *Lapsipoliittisen tehtävän* kannalta katsottuna varhaiskasvatus turvaa lapsuutta tarjoten jokaiselle lapselle iäntasoista toimintaa, oppimista sekä perustarpeiden tyydyttymistä (Alila ym., 2014). Lapsella on oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon (Opetushallitus, 2022). Varhaiskasvatuksen hyötyjä lapselle on tutkittu, ja varhaiskasvatuksen hyödyt on nähty merkittävinä (ks. Euroopan komissio, 2011; Bakken, Brown & Downing, 2017).

Varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi saa tärkeää tukea omaan kasvuunsa tässä hetkessä, mutta pitemmälle katsottaessa hyödyt ovat myös merkittäviä (Bakken, Brown & Downing, 2017). Varhaiskasvatus luo perustan koko eliniän oppimiselle ja pienentää koulunkäynnin keskeyttämisriskiä (Euroopan komissio, 2011). Bakkenin, Brownin ja Downingin (2017) tutkimuksessa varhaiskasvatuksen pitkäaikaisista vaikutuksista, todettiin korkealaatuisella varhaiskasvatuksella olevan positiivista vaikutusta lapsen akateemisuuteen, sosiaalisuuteen ja emotionaalisuuteen. Lisäksi laadukas varhaiskasvatus edistää lapsen itseluottamusta ja terveydenlaatua (Heinonen, ym., 2016). Kuitenkaan varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta yhteiskunnalle ei tulisi tarkastella vain kauaskantoisten vaikutusten kautta, vaan tulisi yhtä tärkeänä huomioida myös nykyhetken merkitys (Karila, 2016).

Karila nostaakin katsauksessaan (2016) esille sen, että näkemys lapsista tulevaisuuden investointeina on vienyt varhaiskasvatuksen asioita eteenpäin, mutta se on korostanut taloudellisten hyötyjen arviointia. Lapset tulisikin Karilan mukaan nähdä arvokkaina lapsina. Lapset kuitenkin

kin elävät tässä hetkessä, ja heille tärkeää on varhaiskasvatuksessa uudet opitut asiat, vertais-suhteet ja ylipäättänsä elämänlaatu (Karila, 2016). Tutkimuksessa on myös todettu varhaislapsuuden ensimmäisen viiden vuoden olevan kriittisiä kehityksen kannalta (Bakken, Brown & Downing, 2017). Tämän vuoksi lapset tulisi nähdä tässä ja nyt elävinä ihmisinä, eikä vain tulevaisuuden investointeina. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsuuden itseisarvoa yhtenä arvoperustan pohjana (Opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeä tehtävä lapsipolitiikan saralla, tuoden esille miksi päiväkodin toiminta on tärkeää, ja mitä hyötyjä lapset saavat siitä jo nyt. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee huolehtia eri-ikäisille lapsille sopivaa ja kehittävää toimintaa, turvaten lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen (Opetushallitus, 2018). Tärkeää on myös luoda sellainen oppimisympäristö, jossa lapsi kokee olevansa turvassa (Heinonen ym., 2016,174), ja saa toteuttaa oikeuksiaan lapsena olemisesta.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa (Opetushallitus, 2018). Tätä tukee *perhepoliittinen tehtävä*, jossa päiväkotinähdään nimenomaan vanhempien kasvatuksen tukena mahdollistaen samalla työn ja perheen yhteensovittamisen (Alila ym., 2014). Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ammattitaito ja vanhempien tieto lapsestaan yhdessä luovat parhaan mahdollisen kasvun tuen lapselle.

Varhaiskasvatuksen avulla perheillä on mahdollisuus yhdistää perhe-elämä ja työ, joka taas edistää työllisyyttä. (Euroopan komissio, 2011). Varhaiskasvatus on yksi niistä yhteiskunnallisista palveluista, jotka luovat lapselle turvallisen kasvuympäristön (Heinonen, ym., 2016, s.174). Vanhemmat voivat luottaa lapsensa varhaiskasvatukseen yksikköön työ- tai opiskelupäivänsä ajaksi tietäen, että heidän lapsensa saa parasta mahdollista kasvatusta. Vanhemmat saavat myös tärkeää tukea lapsensa kasvattamiseen alan ammattilaisilta monialaisen yhteistyön kautta (Heinonen ym., 2016). Yhteistyö varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja huoltajien välillä perustuu yhteiseen sitoutumiseen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi (Opetushallitus, 2018). Tärkeä tekijä vanhempien ja varhaiskasvatuksen opettajien välisessä suhteessa on toisen kuunteleminen ja jaettu kasvatustehtävä (Karila & Kinon, 2010). Tätä voisi kutsua myös kasvatuskumppanuudeksi.

Yhteiskunta tukee taloudellisesti perheitä varhaiskasvatuksen edullisuudella, sekä erilaisilla taloudellisilla tuilla perheille. Yhteiskunnan taloudellisen tuen myötä korostetaan yhteiskunnan jäsenten yhteistä vastuuta lapsista (Heinonen, ym., 2016, s.174), ja sitä kautta koko yhteiskunnan tulevaisuudesta. Karilan ja Kinoksen (2010) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä

on tukea perheitä vanhempien työskennellessä, mutta tärkeä on myös suunnata palvelu nimenomaan lapsille.

Yhteiskunta ja tarkemmin vielä kunnat luovat perheille raamit lastenkasvatuksen ja hoidon mahdollistamiseen (Kaukoluoto, 2010, s.31). Varhaiskasvatuksen opettajia ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä kautta varhaiskasvatuslaki, joiden mukaan toimintaa toteutetaan (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksen perusteet ovat valtakunnallinen määräys, jotka määräävät varhaiskasvatuksen toteuttamista (Opetushallitus, 2018). Mielestäni varhaiskasvatuksen opettajan olisikin tärkeä kuunnella vanhempien toiveita varhaiskasvatuksen toteutuksesta, ja viedä niitä mahdollisuuksien mukaan eteenpäin yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisiin tehtäviin kuuluu myös *työvoimapolitiittinen tehtävä*. Sen tärkein seikka on päiväkodin tarjoama turvallinen ympäristö lapselle vanhempien työ- ja opiskelupäivän ajaksi (Alila ym., 2014). Varhaiskasvatuksen opettaja on yksi niistä tärkeistä kasvattajista, joihin huoltajat luottavat ja joiden huomaan he uskaltavat jättää lapsensa työ- tai opiskelupäivänsä ajaksi. Varhaiskasvatus tarjoaa mahdollisuuden huoltajille sovittaa helpommin työ- ja perhe-elämänsä yhteen, ja täten samalla tukee työllistymistä.

Euroopan komission suosituksessa (2013) korostetaan, että vanhempien työmarkkinoille osallistumista tulisi tukea, sillä se on yhteydessä lasten elinoloihin. Paras tapa tukea vanhempien työntekoa onkin varhaiskasvatuspalveluiden tarjoaminen yhdessä vanhemmille annettavan tuen kanssa. Tuki on ehdottoman merkittävää huono-osaisille perheille, ja niille vanhemmille, jotka ovat syystä tai toisesta tippuneet työmarkkinoiden ulkopuolelle (Euroopan komissio, 2013). Varhaiskasvatuksella on tässä merkittävä rooli mahdollistaen vanhemmille töiden teon, ja samalla tarjoten lapsille laadukasta kasvatusta.

Varhaiskasvatus ei ainoastaan mahdollista muiden työntekoa, vaan on myös merkittävä julkisen sektorin työllistäjä (Hjelt & Karila, 2017). Varhaiskasvatuksessa työskentelee niin opettajia, avustajia, esimiestehtävissä olevia sekä muita työntekijöitä (Laaksonen & Lamberg, 2014). Tästä huolimatta varhaiskasvatuksen ammattilaisista on ollut jo pitemmän aikaa pulaa, ja 2020- luvulla ongelmia on myös sijaisten löytämisessä (Kymäläinen, 2021). Varhaiskasvatuksen työvoimapula voi johtaa esimerkiksi siihen, että vanhempia pyydetään pitämään lapsia kotona (Tuhkanen, 2021).

Varhaiskasvatus tulisi nähdä tärkeänä osana koulutuksellista polkua, ja yksi sen yhteiskunnallisista tehtävistä onkin *koulutuspolitiittinen näkökulma*. Varhaiskasvatuksessa turvataan lapsen

oppiminen, ja heitä ohjataan oppimaan sekä kehittämään omia oppimismahdollisuuksiaan (Alila ym., 2014). Varhaiskasvatus tulisi nähdä osana elinikäistä oppimista esi- ja perusopetuksen rinnalla (Opetushallitus, 2018). Euroopan komission tiedonannossa (2011) korostetaan varhaiskasvatuksen merkitystä koko elinikäisen oppimisen perustana. Varhaiskasvatuksen opettaja on lapsen ensimmäinen opettaja, ja täten tärkeä tekijä lapsen elämässä.

Varhaiskasvatukseen (540/2018, 3§) on kirjattu yhdeksi tavoitteeksi lapsen oppimisen tukeminen edistämällä elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Varhaiskasvatuksella voidaan pienentää koulunkäynnin keskeyttämisen riskiä (Euroopan komissio, 2011), ja tällä voi nähdä olevan vaikutusta myös koulutukselliseen polkuun. Jokaisella lapsella on myös oikeus osallistua varhaiskasvatukseen subjektiivisen oikeuden rajoissa (Heinonen ym., 2016). Tämä mahdollistaa jokaiselle lapselle tasa-arvoisen alun koulutuspolun rakentumiseen.

Koulutuksellisuuteen voi myös vaikuttaa varhaiskasvatuksen osallisuusaste. Ruotsissa varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää, eikä siellä ole käytössä kotihoidontukea (Heinonen, ym., 2016, s.53). Ruotsiin verrattuna Suomessa varhaiskasvatus on nykypäivänä osa koulutuksellista polkua mutta kotihoidontukea on maksettu vanhemmille jo vuodesta 1990 (Kauko-luoto, 2010, s.230). Heinosen ja kumppaneiden (2016, s.55) mukaan suomalaisia lapsia hoidetaan kotona enemmän kuin muissa pohjoismaissa. Lisäksi kotona hoitamista pidettiin kotihoidontuen tullessa voimaan halvempaan kuin kalliiseen varhaiskasvatukseen viemistä (Kauko-luoto, 2010, s.230). Kososen ja Huttusen (2018) tutkimuksessa huomattiin kotihoidontuen vaikuttavan negatiivisesti neuvolassa tehtyihin erilaisiin testeihin, mutta kuitenkin yhteyttä kotihoidon tuen ja peruskoulutuksen välillä ei nähty. Peruskoulussa kuitenkin annetaan oppimiseen tukea, joka voi selittää miksei kotihoidontuella näytetty ole ollut vaikutusta (Kosonen & Huttunen, 2018). Kotihoidontuen vaikutuksesta koulutuksellisuuteen voisikin olla tarve jatkotutkimukselle.

Edellä olen tuonut esille varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisia tehtäviä, ja pyrkinyt nostamaan varhaiskasvatuksen opettajan roolin niissä esille. Varhaiskasvatuksessa yhteiskunnallisesti eniten arvostettuja tehtäviä on ollut työvoima-, sosiaali- ja perhepoliittiset tehtävät (Alila ym., 2014,11). Eli varhaiskasvatus on nähty lähinnä työllisyyttä tukevana, sosiaalihuollon yhteistyökumppanina ja perheitä tukevana palveluna, eikä niinkään koulutuksellisesti tai tasa-arvoisesti merkittävänä. Täten varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeä rooli tuoda esille mitä kaikkea muuta hyötyä varhaiskasvatuksesta on yhteiskunnalle kuin vain työllisyyden ja perhe-elämän tukeminen.

Yksi syy miksi varhaiskasvatuksen sosiaali- ja perhepoliittista näkökulmaa on korostettu päivähoitolaissa (Puirola & Kinnunen, 2017), on ollut varhaiskasvatuksen kuuluminen sosiaaliviraston alaisuuteen. Sosiaalivirastossa on korostettu nimensä mukaisesti sosiaalista- ja perhepoliittista näkökulmaa. Kuitenkin vuonna 2015 voimaan astunut laki korosti varhaiskasvatusta kasvatus- ja koulutuspalveluna (HE 341/2014), joka on osaltansa vaikuttanut varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliseen asemaan.

5.Tulosten koonti: varhaiskasvatuksen opettaja yhteiskunnallisena vaikuttajana

Kun verrataan nykypäivän varhaiskasvatuksen opettajan roolia 1800-luvun opettajuuteen, nousee esille teemoja, jotka mielestäni pitäisi palauttaa takaisin opettajuuteen. Onnismaa, Kalliala ja Tahkokallio (2017) nostivat esille 1800-luvun opettajien perinteisen työpäivän, johon oli sisällytetty suunnittelu. Nykyään varhaiskasvatuksen opettajan velvollisuus on sisällyttää työaikaansa suunnittelu, arviointi ja kehittämisaikaa eli sak-aikaa (Opetusalan ammattijärjestö, 2019). Sak-ajan ajoittaminen vilkkaan, ja henkilöstöpulaa kärsivän arjen keskelle, voi olla hankalaa. Varhaiskasvatuksen työtiimin toimimisen vuoksi olisi kuitenkin tärkeää resursoida sijainen varhaiskasvatuksen opettajan sak-ajan mahdollistamiseksi. Opettajan sak-ajan käytöllä on vaikutuksia pedagogisuuden mahdollistamiseen, ja sitä kautta myös lasten kehitykseen (Ranta & Tilli, 2019). Lapsipoliittisesta näkökulmasta katsottuna vähäinen henkilöstön määrä voi olla jopa hyvinvointia uhkaava tekijä.

Varhaiskasvatuksen opettajan rooli yhteiskunnassa on vaihdellut vuosisatojen aikana huomattavasti. Kun 1800-luvulla varhaiskasvatuksen opettajat saivat keskittyä opetukseen, nousi 1900-luvulla esille varhaiskasvatuksen opettajien puute, joka korjattiin korvaamalla opettajia muilla kasvatusalan ammattilaisilla. Varhaiskasvatuksen opettajan ollessa päävastuussa pedagogiikasta (Karila & Kinos, 2010), on opettajia korvattaessa vaarana pedagogiikan unohtuminen. Vaihtoehtoisesti voidaan ajautua ajatukseen pedagogiikasta kaikkien vastuualueena, kuten Ukkonen-Mikkola, Yliniemi ja Wallin (2020) nostavat esille. Tämä taas voi johtaa ”pedagogiseen kolonisaatioon” (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017).

Onnismaan, Kallialan ja Tahkokallion (2017) mukaan ”pedagogisen kolonisaation” vaarana on sekoittaa ammattiryhmien osaamista, jolloin jouduttaisiin pohtimaan pedagogiikan merki-

tystä kaikkien työssä. Vaikka varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä varhaiskasvatuksen opettajalla on päävastuu pedagogiikasta, on varhaiskasvatuksen opettajan tärkeää myös mahdollistaa muiden työtiimensä jäsenten pedagoginen työ. Varhaiskasvatuksen työtiimi voi toteuttaa laadukasta pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen opettajan johdolla, kuitenkin ajautumatta ajatukseen pedagogiikasta kaikkien vastuualueena. Ammatillisen osaamisen jakautuminen varhaiskasvatuksen tiimissä, onkin mielestäni moniammatillisen työn rikkaus.

Varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen siirtyminen yliopistoihin vaikutti varhaiskasvatuksen opettajan rooliin yhteiskunnassa. Siirron ansiosta varhaiskasvatuksen opettajat alettiin näkemään osana muiden opettajien joukkoa, vaikka alussa meinasivatkin jäädä luokanopettajien jalkoihin (Kinos & Palonen, 2012). Koulutuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna varhaiskasvatuksen opettajan rooli koulutuksellisella polulla on selkeytynyt opetushallituksen alle siirtymisen ansiosta. Varhaiskasvatuksen ollessa sosiaalihuollon alaisena korostui sosiaalialan ammattilaisten merkitys (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017), ja etenkin sosiaali- ja perhepoliittiset näkökulmat. Varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen tulisikin kiinnittää huomiota, jotta se vastaisi paremmin muuttuvan yhteiskunnan tarpeita (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Myös yhteiskunnallisen vaikuttavuuden opettaminen olisi hyvä keino varhaiskasvatuksen alan tulevaisuudelle. Lisäksi tarpeen olisi täsmentää varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastuualueita, jotta päästäisiin eroon kaikki tekee kaikkea – ajattelutavasta.

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisia tehtäviä voidaan ajatella moniammatillisen tiimin näkökulmasta. Kaikki varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset tehtävät (Alila ym., 2014, s.11) jakautuvat tasaisesti jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaiset harteille, mutta näen niiden päävastuun eri ammattilaisten tehtävänä. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta tarkasteltuna painottuu hänen työssään sosiaalipoliittinen sekä perhepoliittinen ulottuvuus. Kun taas varhaiskasvatuksen lastenhoitajan vastuulla voisi ajatella olevan lapsipoliittinen näkökulma. Tällöin koulutuspoliittinen näkökulma jäisi varhaiskasvatuksen opettajan vastuulle. Loput tehtävät: työvoimapolitiittinen ja tasa-arvoa edistävä olisivat kaikkien varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastuulla. Varhaiskasvatuksen työvastuiden tarkastelu tästä näkökulmasta, voisi olla yksi mahdollinen vaihtoehto vastuiden selkeyttämiseksi.

Varhaiskasvatuksessa voidaan sanoa toteutuvan myös lapsien yhteiskunnallista vaikuttamista, sillä lapsille annetaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan toimintaympäristöönsä erilaisin ikätasoisin keinoin. Lapset ovat myös koko ajan yhteiskunnallisia toimijoita, ja osallistuvat päiväkodissa yhteiskunnalliseen elämään (Karila, 2009). Lapset opettelevat yhteiskunnan norme-

ja ja sääntöjä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien ja muiden kasvatusalan ammattilaisten kanssa, ja täten oppivat elämään yhteiskunnan jäseninä. Tätä yhteiskuntaan sopeutumista kutsutaan sosialisatioksi.

Koska varhaiskasvatuksen opettaja tiedostaa kasvatustyönsä merkityksen yhteiskunnassa, osaa hän myös tuoda lapsen ääntä esille yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä (Pesonen, 2020). Osa varhaiskasvatuksen opettajan ammatillisuutta onkin huomata lapsen etu, ja oikeudet päätöksissä. Lapsuus tulisi nähdä ensisijaisen tärkeänä vaiheena myös yhteiskunnan näkökulmasta. Pesonen (2020) korostaakin varhaiskasvatuksen opettajan yhdeksi ammattieettiseksi periaatteeksi nimenomaan varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Varhaiskasvatuksen opettajan työ yhteiskunnallisena vaikuttajana on monipuolista ja vaihtelevaa. Vaikuttaminen tapahtuu työnohessa, usein tiedostamattomasti. Työ on yhteisössä tapahtuvaa vuorovaikutusta, joka ”tuottaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta, uutta arvoa.” (Kaukoluoto, 2010, s.205). Siihen varhaiskasvatuksen opettaja tarvitsee laajaa ammatillista taitoa, jotta ymmärtää työnsä merkityksen koko yhteiskunnan kannalta. Karila (2016) toteaaakin katsauksessaan, että kasvatusalan ammattilaisten on hyvä olla tietoisia oman työnsä vaikuttavuudesta tutkimustiedon valossa, ja reflektoida sitä oman ammatitaitonsa pohjalle. Edellä mainitsemani yhteiskunnallisiin tehtäviin liittyvät vastuualueet ohjaavat varhaiskasvatuksen opettajan työtä.

Opettajat ovat yhteiskunnallisia vaikuttajia, jotka käyttävät yhteiskunnallista valtaa ja sosiaalistavat lapsia yhteiskuntaan (Vuorikoski, 2003). Varhaiskasvatuksen opettajan onkin tärkeää tiedostaa myös oma yhteiskunnallinen valtansa, ja se miten lapsia ohjaa sen mukaisesti. Vuorikosken (2003) mukaan opettaja on työssänsä aina myös poliittinen, joten senkin tiedostaminen on merkityksellistä. Varhaiskasvatuksen opettajan on tärkeä tiedostaa omat poliittiset kantansa, jotta pystyy säätelemään niitä toiminnassaan, tai edesauttaa niiden toteutumista.

Varhaiskasvatuksen opettajat toimivat ikään kuin yhteiskunnan ja oman ammattinsa välissä. Opettajat pyrkivät toimimaan pedagogisesti yhteiskunnallisten ja kulttuuristen säädäntöjen mukaisesti (Vuorikoski, 2003). Varhaiskasvatuksen opettajia ohjaavat asiakirjat säädetään yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, mutta samaan aikaan opettajilla on vastuu niitä noudattaen ja soveltaen tuoda ne omaan pedagogiseen toimintaansa lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan olisi hyvä olla myös ajanhermoilla yhteiskunnallisista muutoksista (Pesonen, 2020), ja täten huomioida niiden merkitys varhaiskasvatukseen. Ranta, Saja-

niemi, Eskelinen ja Lämsä (2020) nostavat esille moniammatillisen yhteistyön merkityksen lapsen kasvun, kehityksen ja hoidon kokonaisuudelle. Jokaisella varhaiskasvatuksessa työskentelevällä ammattilaisella on oma roolinsa educare-mallin mukaisessa kasvatuksessa, ja täten ”yhteen hiileen puhaltaminen” työtiimissä onkin tärkeää.

Varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallista roolia tarkasteltaessa esille nousee kuitenkin aina moniammatillisen tiimin tuki ja rikkaus. Moniammatillisuuden voi ajatella edistävän myös yhteiskunnan tasa-arvoa. Kun varhaiskasvatuksen työtiimissä niin varhaiskasvatuksen opettaja, sosionomi kuin lastenhoitajakin saa toteuttaa työtänsä asiantuntijuuden kautta, toteutuu myös jokaisen työpanos tasa-arvoisesti. Varhaiskasvatuksen ammattilaisia olisi myös syytä nimittää heidän ammattinimikkeidensä kautta, sillä nykyään käytetty termi ”varhaiskasvat-taja” luo ajatusmaailman, jossa pedagogiikka on kaikkien vastuualueella (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen ja Lämsä, 2020). Tämä taas voi johtaa ”pedagogiseen kolonisaatioon” (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017), johon aikaisemmin viittasin.

Yksi yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen vaikuttava tekijä on varhaiskasvatuksen laatu. Kansainvälisesti muun muassa YK, Unesco, OECD ja EU:n laatusuositukset ovat nostaneet esille varhaiskasvatuksen laadun merkityksen (ks. Karila, 2016, s.21–24). On huomattu, että laadukas varhaiskasvatus tuo mukanaan erilaisia yhteiskunnallisia hyötyjä, etenkin huonommasta sosioekonomisesta tuleville perheille (Karila, 2016). Huono-osaisten tukeminen onkin yksi tasa-arvoisemman yhteiskunnan edellytys. Varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttaa varhaiskasvatukseen osallistuminen, opetussuunnitelmat ja arviointi, sekä henkilöstön koulutus (Karila, 2016). Henkilöstön koulutus laadun mittarina korostuu useissa tutkimuksissa (Heinonen ym., 2016, s.30), jonka vuoksi voidaan sanoa varhaiskasvatuksen opettajan osaamisen olevan vaikutuksessa varhaiskasvatuksen laatuun.

Varhaiskasvatuksen opettaja on yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka yhdessä moniammatillisen tiiminsä kanssa toteuttaa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisia tehtäviä. Varhaiskasvatuksessa kasvatetaan päivittäin yhteiskunnan jäseniä, joiden tulevaisuuteen voimme varhaiskasvatuk-sella vaikuttaa. Suomessa varhaiskasvatuksen laatu ei kuitenkaan vielä vastaa yleistä kansallista tasoa, joten sitä ei voi arvioida vaikuttavuuden näkökulmasta (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä, 2020). Varhaiskasvatuksen opettajan yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista tehtävistä tällä hetkellä onkin tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun argumentteja varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi.

6. Pohdinta

Tutkielmani tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettaja vaikuttaa yhteiskuntaan varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisten tehtävien kautta. Varhaiskasvatuksen opettaja edesauttaa perheiden hyvinvointia, ja tasa-arvoista asemaa yhteiskunnassa sekä auttaa heitä lasten kasvatuksessa ja hoidossa. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on luoda lapsille turvallinen oppimisympäristö, jossa lapsi edistyy kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa, huoltajien kanssa yhteisen kasvatustehtävän kautta (Opetushallitus, 2018). Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii lapsen edusta, ja edesauttaa yhteiskunnan työllisyys- ja koulutustilannetta.

Lähdin tutkielmassani liikkeelle varhaiskasvatuksen historian avaamisella varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen opettajan rooli alkoi muodostumaan 1800-luvun loppupuolella (Hänninen & Valli, 1986), ja varhaiskasvatuksen paikkaa osana yhteiskuntaa haettiin. Sota-ajan jälkeen varhaiskasvatuksen opettajan rooliin vaikutti kaupungistumisen aiheuttama työpula (Alila ym., 2014), ja muuttuvat pätevyysvaatimukset, sekä koulutuksen alkaminen. 1900-luvun loppupuolella alkanut varhaiskasvatuksen yliopistotasoinen koulutus, toisaalta paransi varhaiskasvatuksen opettajan asemaa yhteiskunnassa, mutta toisaalta varhaiskasvatuksen opettajan ammattitaito käytännötyössä jäi piileväksi. Kun taas 2000-luvulla varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallisessa roolissa on näkynyt haasteina ”pedagoginen kolonisaatio” (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio, 2017), ja yhteiskunnan muutokset. Varhaiskasvatuksen opettajan rooli 1800-luvulta nykypäivään on muuttunut muun muassa yhteiskunnallisten muutosten kautta, mutta edelleen on nähtävissä joitakin viitteitä esimerkiksi Fröbelin pedagogiikkaan. Nykyään esimerkiksi korostetaan lapsen oppimista leikin kautta, joka oli Fröbelin pedagogiikallekin ominaista. Mielenkiintoista on myös se, miten jo 1800-luvulla on huomattu opettajan suunnitteluajan merkitys varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen opettajalla voidaan nähdä työnsä kautta olevan erilaisia yhteiskunnallisia tehtäviä ja vastuita, joiden kautta hänen yhteiskunnallisen vaikuttajansa rooli rakentuu. Nostin varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta esille etenkin koulutuspoliittisen tehtävän vastuun, mutta myös tiimissä yhdessä vastuunkanto työvoimapolitiittisista ja tasa-arvoa edistävästä tehtävistä. Tuon tutkielmassani myös esille näiden yhteiskunnallisten tehtävien vastuiden jakamisen eri ammattilaisille, jolloin työtehtävät voisivat olla selkeämpiä. Haluan kuitenkin korostaa koko varhaiskasvatuksen tiimin yhteistä vastuuta yhteiskunnallisista tehtävistä, ja tässä nousikin vahvasti moniammatillisuus esille.

Varhaiskasvatuksen moniammatillisuuden merkitys nousi tutkielmassani monessa eri kontekstissa esille. Se onkin usein nostettu suomalaisen varhaiskasvatuksen vahvuudeksi, mutta siihen on nähty liittyvän myös pulmia (Karila, 2016). Nämä pulmat liittyvät tehtävien ja ammatillisten vastuiden epäselvyyteen (Karila & Kupila, 2010). Karilan ja Kupilan (2010) tutkimuksessa onkin pohdittu voiko nämä pulmat jopa heikentää varhaiskasvatuksen laatua. Varhaiskasvatuksessa olisi tärkeää selventää eri ammattilaisten tehtäviä niin kansallisella, kunnallisella kuin päiväkotikohtaisellakin saralla. Jokaisen varhaiskasvatus tiimin tulisi käydä keskustelua miten eri tehtävät jakautuvat jokaisen osaamisen perusteella, eikä työaikoihin sidottuna. Tämä voisi kohentaa myös varhaiskasvatuksen laatua, ja sitä kautta työntekijöiden alalla pysyvyyttä sekä työhyvinvointia. Varhaiskasvatuksen laadun kohentaminen on myös esille tuomiini yhteiskunnallisiin tehtäviin vaikuttava tekijä.

Moniammatillisuus ja pedagogiikka näkyy myös vahvasti tutkimukseni tuloksissa. Varhaiskasvatuksen opettajalla on vastuu varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaisen pedagogiikan toteutumisesta (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Kuitenkaan tämä ei tarkoita sitä, että varhaiskasvatuksen opettaja olisi ainoa pedagogiikan toteuttaja, vaan myös muiden työtiimin jäsenet voivat toteuttaa pedagogiikkaa. Tällöin varhaiskasvatuksen opettajan on tärkeä toimia pedagogisena johtajana kantaen vastuun oikeanlaisen pedagogiikan toteutumisesta. Varhaiskasvatuksen opettajan työaikaan kuuluva sak-aika on merkittävää tehokkaiden oppimismenetelmien valitsemisen, toiminnan arvioinnin laadun kehittämisen tueksi sekä oppimisympäristön luomisessa lapsiryhmälle sopivaksi (Ranta, Tilli & Kettumäki, 2019). Varhaiskasvatuksen opettajan on tärkeä saada aikaa ja tilaa sak-ajan toteuttamiselle, jolla voi olla vaikutusta myös opettajan asiantuntijuuteen. Oman asiantuntijuuden jakaminen yhdessä työtiimin kesken onkin yksi keino toteuttaa moniammatillista yhteistyötä.

Tärkeintä olisi kuitenkin tunnistaa varhaiskasvatuksen merkitys yhteiskuntaa pyörittävänä toimintana. Varhaiskasvatuksen säätely vaikuttaa välittömästi ja välillisesti yhteiskuntaan positiivisella ja negatiivisella tavalla, ja parhaimmillaan varhaiskasvatuksella voidaan ajaa eteenpäin hyvinvointiyhteiskunnan kehittämistä (Kaukoluoto, 2010, s.243). Lisäksi yhteiskunnallinen keskustelu varhaiskasvatuksen oloista voi auttaa yhteiskunnan eri tahoja kiinnittämään varhaiskasvatuksen työhön enemmän huomiota, mutta myös varhaiskasvatuksen positiivisia vaikutuksia olisi hyvä tuoda esille. Varhaiskasvatus on ensimmäinen askel lapsen koulutuksellisella polulla, joten varhaiskasvatuksen opettajat tulisi sen vuoksi nähdä arvostettavina henkilöinä. Varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen olisi hyvä saada suuremmissa osassa esille varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista merkitystä. Yhteiskunnallisen merkittävyy-

den ymmärtäminen voi edistää työssä pysymistä, kuten jo johdannossa toin esille. Tämän kautta varhaiskasvatuksen opettajan työssä alkaisi korostumaan enemmän myös yhteiskunnalliset tehtävät, ja nähtäisiin niiden kokonaisvaltainen merkitys työn osana.

Tutkielmani kirjallisuus koostui niin kotimaisista kuin kansainvälisistäkin lähteistä, joiden vuoropuhelua tuon tekstissäni esille oman pohdintani tukena. Merkittävimmät lähteet tutkimukseni kannalta ovat Karilan (2016) tekemä tilannekatsaus sekä Alilan ja kumppaneiden (2014) varhaiskasvatuksen historian, nykytilan ja kehittämisen suuntalinojen tausta-aineisto. Näistä lähteistä käsin sain pohjustettua omaa ajattelua, sekä tutkielman muodostumista tutkimuskysymyksiini vastaten. Kirjallisuustutkimus tutkimusmenetelmänä olikin oikea valinta, sillä sen avulla sain nostettua merkityksellisiä asioita tutkielmani aiheeseen.

Tutkielman tekeminen haastoi minua kokemattomana tutkijana etenkin siinä, miten tuon esille lähteiden materiaalia syyllistämättä tai polkematta muita tutkijoita. Tutkijana teen tutkielmaa omana itsenäni, ja omien ennakko-oletusten pohjalta (Kiviniemi, 2015), joten omien henkilökohtaisesti latautuneiden mielipiteiden hillitseminen oli välillä melko haastavaa. Kuitenkin tutkielmani tuo esille monenlaisia näkökulmia käsittelemääni aiheeseen, ja keskustelua käyn lähdekirjallisuuden ja oman pohdintani välillä. Kiinnostukseni ei tämän tutkielman jälkeen ole vielä hiipunut (oikeastaan päinvastoin), joten pro gradu tutkielman yhtenä vaihtoehtona voisi olla haastatella alalla työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia heidän näkemyksistään varhaiskasvatuksen opettajan yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta.

Tutkielmani päätuloksen voisi tiivistää seuraavaan lauseeseen: varhaiskasvatuksen opettaja on yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka yhdessä moniammatillisen tiiminsä kanssa toteuttaa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisia tehtäviä. Olen saanut tutkielmaani tehdessä merkittävää tietoa niin varhaiskasvatuksen historiasta, kuin yhteiskunnallisista tekijöistä. Toivon tutkielmani antavan myös jotain uutta sen lukijoille, tai ainakin herättää pohtimaan varhaiskasvatuksen opettajaa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli varhaiskasvatuksen opettajan työssä on mielestäni liian vähän ollut esillä, joka oli yksi syy tämän tutkielman toteutukseen. Lisäksi toivon tutkielmani tuovan esille argumentteja, joiden avulla varhaiskasvatuksen opettajat voivat nostaa alansa yhteiskunnallisuutta esille, ja sitä kautta perustella miksi varhaiskasvatus ansaitsee arvostuksensa.

7. Lähteet

- Alaranta, I. (2017). *Lapsuus ei katoa koskaan. Turun lastentarhan tarina 1868–2018 – varhaiskasvatuksen kehitys osaksi nykyperhe-elämää ja koulutusjärjestelmää*. Turku.
- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, e., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., ... Lamberg, K. *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi*. (2014). Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Bakken, L., Brown, N. & Downing, B. (2017). *Early childhood education: The long-term benefits*. Journal of research in childhood education 31(2). 255-269.
- Eckstein, J. J. (2018). *Writing a literature review*. The SAGE encyclopedia of communication research methods. <https://dx.doi.org/10.4135/9781483381411>
- Euroopan komissio. (2011). *Komission tiedonanto. Varhaiskasvatuksella parhaat mahdolliset lähtökohdat lasten tulevaisuudelle*. KOM (66)
- Euroopan komissio. (2013). *Komission suositus "Investoidaan lapsiin – murretaan huono-osaisuuden kierre"*. 112/EU.
- HE 341/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341>
- HE 91/1999. Hallituksen esitys eduskunnalle esiopetusta koskevaksi lainsäädännöksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1999/19990091>
- Heckman, J. J. (2011). *The Economics of Inequality. The Value of Early childhood Education*. American educator (spring 2011), 31–47
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Hjelt, H. & Karila, K. 2017. *Varhaiskasvatustyön paikantuminen työntekijöiden puheessa*. Työelämän tutkimus 15(3).
- Häikiö, A. (2013). *Yhteiskunnan koulu ja koulun yhteiskunta: eksploraatiivinen lähestyminen yhteiskunnallisuus- diskurssiin peruskoulun opetussuunnitelmateksteissä 1960- luvulta 2000-luvulle ja teoreettisen tutkimustyökalun mallinnus*. [Pro gradu tutkielma]. Jyväskylän yliopisto, opettajainkoulutuslaitos. Haettu osoitteesta 9.4.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/43393/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201405131699.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hänninen, S-L. & Valli, S. (1986) *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Otava, Keuruu.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon*. Hoitotiede 25(4), 291–301.

- Karila, K. & Kinos, J. *Päivä lastentarhanopettajana – mistä varhaiskasvatuksen ammatillisuudessa on oikein kyse*. Teoksessa Korhonen, R., Rönkkö, M. & Aerila, J. (2010). *Pienet oppimassa: kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. 283–294
- Karila, K. & Kupila, P. (2010). *Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattilaissukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisissa*. Työsuojelurahaston hankkeen 108267 loppuraportti, Tampereen yliopisto.
- Karila, K. *Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä*. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) (2013). *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Vastapaino, Tampere.
- Karila, K. *Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta*. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) (2009). *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Vastapaino, Tallinna.
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu (30).
- Kaukoluoto, E. (2010). *Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä*. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5961-2>
- Kinos, J. & Palonen, T. *Varhaiskasvatuksen lähihistoria*. Teoksessa Kettunen, P & Simola, H. (toim.) (2012). *Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Hämeenlinna.
- Kinos, J., Karila, K. & Palonen, T. *2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen tapahtumat päivähoidon ja varhaiskasvatuksen kentällä*. Teoksessa Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J. (toim.) (2010). *Pienet oppimassa: kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. s.230–246
- Kiviniemi, K. *Laadullinen tutkimus prosessina*. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (2015). *Ikkunoi-ta tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus, Jyväskylä
- Korkeakivi, R. (16.01.2020). *Ammattilaiset pakenevat varhaiskasvatuksesta – vai pakenevatko sittenkään?* Opettaja-lehti. Haettu 28.1.2022 osoitteesta <https://www.opettaja.fi/tyossa/ammattiliset-pakenevat-varhaiskasvatuksesta-vai-pakenevatko-sittenkaan/>
- Kosonen, T. & Huttunen, K. (2018). *Kotihoidontuen vaikutus lapsiin*. Studies 115 tutkimuksia. Haettu osoitteesta <https://www.doria.fi/handle/10024/162143>.
- Laaksonen, R. & Lamberg, K. *Varhaiskasvatus tilastojen valossa. Koonti tilastotiedosta varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädännön valmisteluun*. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, e., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., ... Lamberg, K. *Varhaiskasvatuksen historia*,

nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle tueksi. (2014). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Liiteosa 1.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Lujala, E. (2007). *Lastentarhastyö, kansanopetuksen osa ja kotikasvatuksen tuki – toiminnan päämäärät ja toteutuminen Pohjois- Suomessa 1800- luvun lopulta vuoteen 1938*

Nyman, J. & Toivonen, I-S. (2019). *Koulu demokraattisena tilana: opettajien näkemyksiä koulun yhteiskunnallisesta roolista, demokratiakasvatuksesta ja koulun demokraattikulttuurista.* [Pro gradu- tutkielma]. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Haettu 9.4.2021 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64505/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201906113122.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Onnismaa, E-L., Kalliala, M. & Tahkokallio, L. (2017). *Koulutuspoliittisen paradoksin jäljillä – Miten varhaiskasvatus muotoutui sosiaalialan koulutuksia suosivaksi.* Kasvatus & Aika 11(3), 4–20.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2015:13) *Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen.* Haettu 8.4.2021 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75117/okm13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Opetusalan ammattijärjestö (2019). *Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset.* https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2019/vaka-tyoaikeaesite_1_2019.pdf

Opetusalan ammattijärjestö. (28.05.2020). *Varhaiskasvatuksen opettajat siirtyvät OVTES:iin – opettajille yleisen tason korotukset ja KIKyt pois.* OAJ uutiset ja tiedotteet <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/varhaiskasvatuksen-opettajat-siirretaanovtesiinopettajille-yleisen-tason-korotukset-jakikytpois/>

Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 3a.* Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.* Määräys OPH-700-2022.

Opetushallitus. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitys 2021–2022.* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteiden-paivitys-2021-2022>

Pesonen, J. (2020). *Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet.* Varhaiskasvatuksen opettajien liitto.

Puirola, A-M. & Kinnunen, S. (18.12.2017). *Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista.* Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta.

- Pärnä, K. (2012). *Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet*. Väitöskirja, Turun yliopisto. Haettu osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5086-7>
- Ranta, S. & Tilli, S. *Lapsiryhmän ulkopuolisen työajan kehitys ja merkitys*. Teoksesta Ranta, S., Tilli, S. & Kettumäki, S. (11.01.2019). *Sak-työaikaselvitys: Varhaiskasvatuksen opettajan suunnitteluun, arviointiin ja oman toiminnan kehittämiseen tarkoitettu työaika*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta – blogi.
- Ranta, S., Sajaniemi, N., Eskelinen, M. & Lämsä, T. (2020). *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen – pedagogisen toiminnan edellytykset suomalaisessa päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa*. *Kasvatus & Aika* 15(2), 60–72.
- Ranta, S., Tilli, S. & Kettumäki, S. (2019). *Sak-työaikaselvitys: Varhaiskasvatuksen opettajan suunnitteluun, arviointiin ja oman toiminnan kehittämiseen tarkoitettu työaika*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta- blogi.
- Rouvinen, R. (2007). ”Tässä työssä yhdistyy kaikki” *Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, n:o 119.
- Ruutiainen, V., Alasuutari, M. & Karila, K. (2018). *Markkinoistuvat varhaiskasvatuspalvelut*. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(4). s. 441–447
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
- Superliitto (2019). *Nauti työssäsi! Kohti saumatonta moniammatillista tiimityötä varhaiskasvatuksessa*. Haettu osoitteesta: https://www.superliitto.fi/site/assets/files/114893/20190215_liite_nauti-tyossasi-varhaiskasvatus.pdf
- Tuhkanen, A. (1.12.2021). *Vantaalainen päiväkotikielto kehotti vanhempia hoitamaan lapset kotona – varhaiskasvatuksen henkilöstöpula kärjistyy*. *Yle-uutiset*. Haettu 4.2.2022 <https://yle.fi/uutiset/3-12211577>
- Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. (2020). *Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus* 18(4). 323–339
- Unicef. *Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti*. Haettu 2.2.2022 osoitteesta <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.
- Varhaiskasvatuslaki* 13.7.2018/540.
- Vuorikoski, M. *Opettajan yhteiskunnallinen valta ja vastuu*. Teoksessa Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. (2003). *Opettajan vaiettu valta*. Kirjakas, Tampere.
- Whitehead, K. (2014), *Kindergarten teachers as leaders of children, makers of society*. *History of education review* 43(1). 2–18.

